

УДК 327(4)-054.72:061.1ЄС

*Кушнір Н.О.,
к.е.н., доцент кафедри міжнародних економічних відносин,
Ужгородський національний університет*

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРОБЛЕМИ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Постановка проблеми. В умовах буремних подій на світовій арені, міжнародна міграція постала як комплексна глобальна проблема, що торкається інтересів усіх країн світу. Одним зі світових центрів тяжіння мігрантів виступає Європейський континент, а саме країни Європейського Союзу. Міграційні процеси в ЄС викликають особливий інтерес, так як характеризуються особливостями переміщення населення як всередині самого співтовариства, у зв'язку з розширеннями Європейського Союзу, так і зовнішніми міграціями. Сьогодні країни ЄС стикаються з рядом проблем у міграційній сфері, які потребують комплексного та загального підходу до їх вирішення, що має здійснюватись за допомогою продуманої міграційної політики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням даної теми займалися багато вітчизняних та зарубіжних вчених, таких як: О. А. Малиновська, В. В. Козик, С. В. Головка, О. Г. Пуригіна, С. С. Саїв тощо.

Незважаючи на наявність значної кількості наукових досліджень, присвячених міграційним процесам у світі, існують питання, які є актуальними в сучасних міжнародних відносинах. На сьогодні важливим є дослідження нелегальної міграції в Європейському Союзі з метою розробки наступних стратегічних заходів для вирішення та подолання витоків міграційної кризи.

Постановка завдання. Метою наукового дослідження є аналіз міграційних процесів в країнах Європейського Союзу та висвітлення основних проблем у міграційній сфері.

Виклад основного матеріалу дослідження. З 2014 року Європейський Союз охопила міграційна криза, яка набирає масштабних обертів. Ряд європейських країн опинилися в епіцентрі міграційних подій. Внаслідок зростаючої кількості міграційних хвиль, країни Євросоюзу переживають випробування на міцність та стійкість.

Міграційні процеси у країнах ЄС є досить інтенсивними як у зовнішньому, так і у внутрішньому вимірах, однак географічна структура міграційних потоків країн ЄС суттєво відрізняється.

Станом на 01.01.2014р. найбільше іммігрантів прибуло до Німеччини, Великої Британії, Франції, Італії та Іспанії [6]. Щодо еміграції, то найбільшою кількістю емігрантів характеризуються такі країни, як: Іспанія, Німеччина, Велика Британія, Франція, Польща [2].

За відповідних показників міграційного руху осіб позитивне сальдо міграції характерне для 16 країн ЄС, при цьому найбільший міграційний приріст спостерігається у Німеччині, Великій Британії та Італії. Відповідно від'ємне міграційне сальдо спостерігається в 12 країн ЄС, з найбільшим показником в Іспанії, Греції та Португалії.

Розширення ЄС обумовило значний міграційний потік з країн Східної Європи на Захід континенту, передусім до тих держав, які не встановлювали перехідних обмежень для працевлаштування громадян нових країн-членів (Велика Британія, Ірландія, Швеція). Сформувались досить широкі міграційні коридори: з Польщі та країн Балтії до Великої Британії та Ірландії; з Румунії та Болгарії до Італії та Іспанії [7].

Хоча економічний чинник залишається вагомим, все більше громадян ЄС, у першу чергу громадян старих країн-членів, декларують сімейну мету переїзду. Завдяки невеликим відстаням, символічним платам та численним програмам обміну зростає навчальна міграція. Простота переїзду між країнами й відсутність бюрократичних перепон сприяє збільшенню міграційних потоків, що складаються з економічно неактивних громадян, пенсіонерів, які обирають для проживання, принаймні впродовж частини року, більш сприятливі за кліматичними умовами країни Євросоюзу.

Міграція є могутнім чинником європейської інтеграції. Опитування показують, що 10% європейців працездатного віку в якийсь період свого життя працювали в інших, ніж власна, країнах Європи. Причому серед громадян, які мають такий досвід, європейська ідентичність виражена яскравіше. Вона притаманна майже 80% мігрантів, у порівнянні з 54% населення, яке не має міграційного досвіду [9].

Водночас європейська статистична агенція станом на 01.01.2014 р. зафіксувала проживання на території ЄС близько 35 млн. іноземців. Це 14,6 млн. громадян інших країн Євросоюзу (2,7% населення). Причому в таких країнах, як Люксембург, Бельгія, Ірландія та Кіпр громадяни ЄС становлять більшість іноземців, та 20,4 млн. громадян третіх країн (4% населення) [2].

Найчисельніші контингенти іноземців з третіх країн проживали в Німеччині, Італії, Іспанії, Франції, Великій Британії. По відношенню до всього населення частка іноземців була найбільшою в Латвії, Естонії, Австрії, Іспанії.

Найбільше вихідців, які проживають в ЄС спостерігається з третіх країн, а саме: з Туреччини (9,7%), Марокко (6,7%), Китаю (3,6%), Індії (3,2%) та України (3,1%). Також до цього списку країн можемо внести Росію, Албанію, Сербію, Пакистан та США. Загалом на ці десять країн припадає 37,5% всіх іноземців з третіх країн, що проживають в країнах ЄС [6].

В країнах ЄС найбільше дозволів на проживання іноземцям надають по сімейним обставинам, для роботи, навчання тощо. До прикладу, у 2013 р. країни ЄС видали іноземцям 472 тис. дозволів на перебування з метою навчання. Найбільше дозволів на перебування у зв'язку з навчанням було оформлено в 2013 р. у Великій Британії – 198,8 тис., 59 тис. таких дозволів видала Франція, 40 тис. – Німеччина.

На сьогодні демографічна ситуація, що склалася в більшості європейських країн та потреби ринку праці надзвичайно сильно впливають на міграційну політику ЄС. Так, природній приріст населення країн ЄС невпинно скорочується, що несе відповідні загрози для розвитку держав та підтримання усталеного рівня життя їх громадян. За прогнозами до 2060 р. населення європейських країн буде поступово скорочуватися. До прикладу, у 2015 р. населення країн Європейського Союзу становить приблизно 508 млн. осіб, то за рахунок природного відтворення до 2060 р. воно зменшиться до 428 млн. осіб. Якщо ж враховувати міграційні потоки, то ситуація кардинально змінюється. Кількість населення у порівнянні з 2015 р. зростає до 2060 р. і сягне приблизно 514 млн. осіб [6].

Ще одним важливим демографічним чинником, що відіграє велике значення, є швидке старіння населення Європи, яке призведе до проблем у функціонуванні пенсійної системи, забезпеченні потреб економіки робочою силою. Хоча на сьогодні безробіття в країнах ЄС доволі високе, особливо безробіття молоді, низка країн-членів уже відчувають дефіцит працівників в деяких галузях та регіонах. Зокрема, є гостра потреба в працівниках ІТ-галузі, в секторі медичних та соціальних послуг тощо. Приплив додаткових людських ресурсів ззовні дещо пом'якшує ці проблеми, адже імміграція забезпечує до 40% приросту населення європейських країн. Особливо бажаним є прибуття висококваліфікованих іммігрантів та їх вагомий внесок у формування економіки. З цією метою уряди країн ЄС намагаються впроваджувати ефективну інтеграційну політику щодо мігрантів. Так, для порівняння інтеграційних політик країн ЄС використовується Індекс інтеграції мігрантів (MIPEX), що є унікальним способом вимірювання політики, спрямованої на інтеграцію мігрантів у суспільство держав ЄС, а також до ряду інших держав.

Показники індексу розроблені з метою аналізу можливостей мігрантів брати участь у житті суспільства. Так, зокрема, даний індекс включає наступні напрямки, які дозволяють оцінити ситуацію у країні [8]:

- мобільність ринку праці;
- возз'єднання сімей;
- освіта;

- політична участь;
- довгострокове проживання;
- доступ отримання громадянства;
- антидискримінація.

Оцінка за даними критеріями здійснюється за 100-бальною шкалою. Результати розподіляються наступним чином:

- 0 – критично несприятлива інтеграційна політика;
- 1-20 – несприятлива;
- 21-40 – трохи несприятлива;
- 41-59 – напівсприятлива;
- 60-79 – трохи сприятлива;
- 80-100 – сприятлива.

Щодо оцінки ефективності інтеграційної політики країн, то перше місце за ефективністю інтеграційної політики посідає Швеція (83 бали), відповідно ця країна впроваджує найбільш сприятливі для мігрантів умови участі у суспільному житті.

З-поміж європейських країн з найвищим рівнем індексу інтеграції мігрантів за конкретними напрямками, Швеція є лідером за такими напрямками, як мобільність ринку праці, освіта та антидискримінаційна політика. Португалія ж лідирує у таких сферах як возз'єднання сім'ї та доступ отримання громадянства. Бельгія та Норвегія лідирують за показниками політичної участі та довгострокового проживання відповідно [8].

Ефективна розробка та реалізація політики інтеграції мігрантів у суспільство будь-якої країни значним чином впливає на соціально-економічний розвиток країни в цілому. Існує ряд випадків, коли іммігранти вже не намагаються асимілюватись і засвоїти новий стиль життя та мову, а створюють закриті зони проживання, де і стараються зберегти свою ідентичність, національні традиції, релігію, культуру. У багатьох європейських країнах утворились національні анклавні іммігрантів, інтереси яких часто не співпадають із законами та традиціями країни перебування. Тим самим іммігранти породжують соціальну напругу у суспільстві.

Ще однією важливою складовою міграційних процесів є міграція біженців, яка, на сьогодні, стала надзвичайно актуальною у зв'язку з воєнними подіями на Сході.

Події «Арабської весни», війна в Сирії викликали додаткові потоки біженців в Європу. Кількість клопотань про надання захисту, поданих в ЄС-27 в 2001 р., становила 425 тис., в 2006 р скоротилася до 200 тис., проте знову зросла в 2012 р. до 335895. У 2013 р. шукачів притулку було на сто тисяч більше, ніж попереднього року, – 435190, а вже у 2014 р. – 626065 [5]. Необхідно звернути увагу на те, що станом на сьогодні Євросоюз зіткнувся з «безпрецедентною ситуацією» – число біженців, які загинули тільки з початку 2015 р. при спробі перетнути Середземне море, перевищує 1800, при цьому за останні десять років у Середземному морі загинули близько 25 тис. осіб, які намагалися дістатися Європи [3].

Найбільшу частку шукачів притулку у ЄС торік склали громадяни Сирії, Афганістану, Косово, Еритреї, Сербії, Пакистану, Іраку, Нігерії, Росії, Албанії, Сомалі [4].

Внаслідок «міграційної лихоманки» Європа зіткнулася з проблемами у міграційній сфері, адже ряд європейських країн не в змозі впоратися з надмірним потоком переселенців, який стає все більш неконтрольованим з боку європейських держав. Наразі Угорщина закрила свої кордони з Сербією через сутички між місцевою поліцією та біженцями і планує побудувати якомога більше парканів на кордонах з Румунією та Хорватією.

Ключові проблеми у міграційній сфері для Європейського Союзу полягають не тільки в перерозподілі та утриманні біженців, але і в тому, що масовий наплив біженців виснажує ресурси країн, породжує соціальну напругу серед корінних європейців тощо. Наразі у Європі зростає антисемітизм і антимусульманські настрої. Тому європейським лідерам необхідно боротися з екстремізмом і в той же час забезпечити гідне життя біженцям.

На сьогодні кількість біженців з країн Близького Сходу невпинно зростає до країн ЄС (за вісім місяців цього року на територію Європейського Союзу в'їхало понад 500 тис. осіб), що змушує європейських лідерів зосередити свою увагу на вирішенні їх проблем. Зокрема, на надзвичайному саміті Євросоюзу, міністри внутрішніх справ ЄС відійшли від традиції консенсусу і більшістю голосів ухвалили план переселення 120 тис. біженців, які перебувають у Європі (Греції, Угорщині та Італії). До прикладу, першу групу біженців відправили з Італії до Швеції у рамках нової програми перерозподілу мігрантів між країнами ЄС. До Стокгольма відлетіли 19 вихідців з Еритреї, у тому числі 5 жінок [1]. Процес перерозподілу шукачів притулку є важливим кроком на шляху до стабілізації міграційної кризи в Європі. Проте є ряд центральноєвропейських країн, які відмовляються приймати систему квотування при розміщенні мігрантів на своїй території (наприклад, Чехія). Тому дана політика щодо перерозподілу мігрантів не є прийнятною для більшості європейських держав.

Висновки з проведеного дослідження. Нелегальна міграція є викликом для європейських країн в сфері регулювання міграційними процесами. До прикладу, за оцінками Єврокомісії, на території ЄС перебуває від 6 до 8 млн. іноземців без врегульованого правового статусу. Міграційна політика відкритих дверей ЄС зумовила ряд суперечностей серед європейських країн, адже одні країни виявилися прихильними до неї (наприклад, Німеччина), а інші – ні. Зокрема, Німеччина розраховує прийняти до кінця нинішнього року до мільйона біженців. Таку поступливу політику щодо мігрантів не поділяють в Європі. Тому в даному питанні Європейський Союз діє не узгоджено та роз'єднано. Однозначно стверджувати, що нинішня політика відкритих дверей для біженців є ефективною та дієвою неможливо, адже надмірний потік мігрантів на європейський континент є важким тягарем, що спричиняє ряд проблем: виснаження ресурсів країн, навантаження на бюджет приймаючої країни, зростання соціальної напруги у суспільстві по відношенню до мігрантів тощо. Тому європейським лідерам потрібно скоординувати свої зусилля по удосконаленню міграційного та прикордонного контролю.

Бібліографічний список

1. Євросоюз розпочав перерозподіл біженців [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ua.euronews.com/2015/10/09/first-group-of-refugees-relocated-under-eu-scheme/>
2. Офіційний сайт Євростату [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ec.europa.eu/eurostat>
3. Ріґерт Б. Легальна міграція – єдина відповідь / Б. Ріґерт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dw.de/коментар-легальна-міграція-єдина-відповідь/a-18395774>
4. Сушко І. Українська міграційна загроза: чи варто ЄС чекати небезпеки зі Сходу? / І. Сушко, К. Кульчицька [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.eurointegration.com.ua/articles/2015/09/7/7037935/>
5. Bitoulas A. Asylum applicants and first instance decisions on asylum applications: 2013 // Eurostat data in focus. – 2014. – № 3 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-QA-14-003/EN/KS-QA-14-003-EN.PDF
6. Immigration in the EU / Eurostat, 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/e-library/multimedia/infographics/index_en.htm#0801262489e0e61e/c_
7. Koikkalainen S. Free Movement in Europe: Past and Present [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.migrationpolicy.org/article/free-movement-europe-past-and-present>
8. Migrant Integration Policy Index [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mipex.eu/what-is-mipex>
9. Summary of the 2013 SVR Migration Barometer [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.svrmigration.de/content/wp-content/uploads/2013/04/SVR_Annual-Report-2013_Migration-Barometer_Summary.pdf

References

1. *Yevrosoiuz rozpochav pererospodil bizhentsiv* [European Union was begun by the redistribution of refugees], available at: <http://ua.euronews.com/2015/10/09/first-group-of-refugees-relocated-under-eu-scheme/> (access date October 12, 2015).
2. *Ofitsiinyi sait Yevrostatu* [An official site of Eurostat], available at: <http://ec.europa.eu/eurostat> (access date October 12, 2015).
3. Rigert, B. “Legal migration is the unique answer”, available at: <http://www.dw.de/коментар-легальна-міграція-єдина-відповідь/a-18395774> (access date October 12, 2015).
4. Sushko, I. and Kulchytska, K. “Ukrainian migratory threat: does it cost EU to expect dangers easterly?”, available at: <http://www.eurointegration.com.ua/articles/2015/09/7/7037935/> (access date October 12, 2015).
5. Bitoulas, A. (2014), “Asylum applicants and first instance decisions on asylum applications: 2013”, *Eurostat data in focus*, no. 3, available at: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-QA-14-003/EN/KS-QA-14-003-EN.PDF (access date October 12, 2015).
6. Immigration in the EU / Eurostat, 2014, available at: http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/e-library/multimedia/infographics/index_en.htm#0801262489e0e61e/c_ (access date October 12, 2015).
7. Koikkalainen, S. “Free Movement in Europe: Past and Present”, available at: <http://www.migrationpolicy.org/article/free-movement-europe-past-and-present> (access date October 12, 2015).
8. Migrant Integration Policy Index, available at: <http://www.mipex.eu/what-is-mipex> (access date October 12, 2015).
9. Summary of the 2013 SVR Migration Barometer, available at: http://www.svrmigration.de/content/wp-content/uploads/2013/04/SVR_Annual-Report-2013_Migration-Barometer_Summary.pdf (access date October 12, 2015).

Кушнір Н.О. СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРОБЛЕМИ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Мета – аналіз міграційних процесів в країнах Європейського Союзу та висвітлення основних проблем у міграційній сфері.

Методика дослідження. В процесі дослідження використовувалися такі методи, як: аналіз і синтез (для вивчення та дослідження особливостей розвитку міграційних процесів у країнах ЄС), діалектичний та абстрактно-логічний (для теоретичного узагальнення та формулювання висновків).

Результати дослідження. Виявлено, що на Європейському континенті повною мірою спостерігається характерна для нинішнього світу інтенсифікація міжнародних міграційних процесів. Встановлено, що предметом спільних політичних рішень Європейського Союзу є така важлива складова інтеграційних процесів, як пересування людей, поряд із вільним рухом товарів та капіталів, яка стосується ситуації і всередині співтовариства, і його міграційних відносин з третіми країнами.

Проаналізовано міграційну кризу в країнах Європейського Союзу і встановлено ряд проблем у міграційній сфері, що зачіпають інтереси європейських країн. Подано Індекс інтеграції мігрантів (MIPEX), що є унікальним способом вимірювання політики, спрямованої на інтеграцію мігрантів у суспільство держав ЄС.

Наукова новизна дослідження полягає в обґрунтуванні міграційної кризи на європейському континенті в умовах відкритості кордонів.

Практична значущість. Окремі положення наукового дослідження можуть бути використані в навчальному процесі при викладанні фахових дисциплін: “Міжнародні економічні відносини”, “Світова економіка” тощо, а також при написанні наукових робіт.

Ключові слова: міграція, мігранти, біженці, Європейський Союз, міграційна криза.

Kushnir N.O. MODERN STATE AND PROBLEMS OF MIGRATORY PROCESSES IN THE COUNTRIES OF EUROPEAN UNION

Purpose – an analysis of migratory processes in the countries of European Union and illumination of basic problems in a migratory sphere.

Methodology of research. In research process used methods such as: analysis and synthesis (for study and research of features of development of migratory processes in the countries of EU), dialectical and abstractly-logical (for theoretical generalization and formulation of conclusions).

Findings. Revealed that on the European continent fully observed characteristic of this world intensification of international migration. Established that the joint policy of the European Union is such an important part of integration processes as movement of people, along with the free movement of goods and capital, which for the situation inside the community, and its migration relations with third countries.

Analyzed migration crisis in the European Union and established a number of problems in the sphere of migration affecting the interests of European countries. Posted integration of migrants Index (MIPEX), which is a unique way to measure policies to integrate migrants into society of the EU.

Originality of research consists in the ground of migratory crisis on the European continent in the conditions of openness of boundaries.

Practical value. Separate positions of scientific research can be used in an educational process at teaching of professional disciplines: the “International economic relations”, “World economy” and others like that, and also at writing of the advanced studies.

Key words: migration, migrants, refugees, European Union, migratory crisis.

Кушнір Н.А. СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ И ПРОБЛЕМЫ МИГРАЦИОННЫХ ПРОЦЕССОВ В СТРАНАХ ЕВРОПЕЙСКОГО СОЮЗА

Цель – анализ миграционных процессов в странах Европейского Союза и освещения основных проблем в миграционной сфере.

Методика исследования. В процессе исследования использовались такие методы, как: анализ и синтез (для изучения и исследования особенностей развития миграционных процессов в странах ЕС), диалектический и абстрактно-логический (для теоретического обобщения и формулировки выводов) и другие.

Результаты исследования. Вывявлено, что на Европейском континенте в полной мере наблюдается характерная для нынешнего мира интенсификация международных миграционных процессов. Установлено, что предметом совместных политических решений Европейского Союза есть такая важная составляющая интеграционных процессов, как передвижение людей, рядом со свободным движением товаров и капиталов, которая касается ситуации и внутри сообщества, и его миграционных отношений с третьими странами.

Проанализирован миграционный кризис в странах Европейского Союза и установлен ряд проблем в миграционной сфере, затрагивающих интересы европейских стран. Подан Индекс интеграции мигрантов (MIPEX), который является уникальным способом измерения политики, направленной на интеграцию мигрантов в общество государств ЕС.

Научная новизна исследования заключается в обосновании миграционного кризиса на европейском континенте в условиях открытости границ.

Практическая значимость. Отдельные положения научного исследования могут быть использованы в учебном процессе при преподавании профессиональных дисциплин: “Международные экономические отношения”, “Мировая экономика” и тому подобное, а также при написании научных работ.

Ключевые слова: миграция, мигранты, беженцы, Европейский Союз, миграционный кризис.